

บทคัดย่อ

โครงการการสังเคราะห์ประสบการณ์ องค์ความรู้ สู่ทฤษฎีการพัฒนาเชิงพื้นที่ แบบบูรณาการ กรณีจังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนาประเทศในหลายทศวรรษที่ผ่านมาได้มุ่งไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและความทันสมัย ในด้านหนึ่งได้ทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีความเจริญก้าวหน้าและความทันสมัยของสังคม แต่ในอีกด้านหนึ่งได้เกิดความอ่อนแอของสังคมฐานรากและการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล ในขณะที่มีปฏิบัติการจำนวนมากโดยเฉพาะจากภาครัฐที่เข้าไปแก้ไขปัญหา แต่ไม่ได้ผลและมีบางกรณีได้เข้าไปเพิ่มปัญหา จนกระทั่งได้มีความพยายามแนวใหม่ ซึ่ง สกว. เป็นส่วนหนึ่ง ที่ได้พัฒนาการวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area-Based Collaborative Research, ABC) และมีปฏิบัติการในหลายจังหวัดมาหลายปีจนเห็นภาพของความสำเร็จที่ทำให้พื้นที่ต่างๆแก้ปัญหาได้ ประกอบกับได้มีปฏิบัติการอื่นๆที่อยู่ในแนวทางเดียวกันและได้ผลในลักษณะเดียวกันจึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องสังเคราะห์ประสบการณ์ และสกัดออกเป็นองค์ความรู้เพื่อให้ได้ผลออกมาเป็น ทฤษฎีการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ ทั้งหมดนี้คือที่มา ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ของงานนี้

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้มีการดำเนินงานประกอบไปด้วย (ก) การสังเคราะห์ประสบการณ์จาก 7 กรณีศึกษา มี 5 กรณีของจังหวัดชัยนาทและเชียงใหม่ที่ใช้ ABC เป็นหลัก และ 2 กรณีของจังหวัดน่านและเชียงรายที่ไม่ได้ใช้ ABC อย่างตรงไปตรงมาแต่ปฏิบัติการและผลเป็นการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สำเร็จเหมือนกัน (ข) การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากงานวิชาการและการวิจัยที่ผ่านมา (ค) นำผลทั้งสองส่วนมาสังเคราะห์โดยมุ่งไปที่ความสมบูรณ์ลงตัวและความคลาดเคลื่อนระหว่างสิ่งที่เกิดจริงผ่านปฏิบัติการ กับคำอธิบายทางวิชาการที่ผ่านมา จนได้ผลเป็นความลงตัวในทางแนวคิดและทฤษฎีกับปฏิบัติการ ภายใต้บริบทและเงื่อนไขที่ต่างกันของพื้นที่ และ (ง) ประกอบสร้างเป็นแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาเชิงพื้นที่ ที่มีลักษณะสำคัญคือเป็นแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนของสังคมฐานราก

ผลของการสังเคราะห์ประสบการณ์จากกรณีศึกษา ได้ให้นัยยะสำคัญในเชิงทฤษฎีสรุปได้คือ การใช้พื้นที่เป็นฐานต้องเป็นแนวทางหลัก แต่เมื่อต้องการแก้ปัญหาและขับเคลื่อนให้ได้ผลต้องใช้นโยบายประเด็นเป็นฐานและภารกิจเป็นฐานตามลำดับ การริเริ่มต้องเกิดจากฝ่ายที่เห็นปัญหาและต้องการการแก้ไขแบบใหม่ ในการเคลื่อนงานจะต้องจัดการให้ครบ 5 องค์ประกอบ คือ แนวคิดสำคัญ ระบบการจัดการ กลไกความร่วมมือ ใช้ข้อมูลความรู้และการจัดการความรู้ และกระบวนการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดแผนและปฏิบัติการในพื้นที่ ทั้งหมดต้องชัดเจนและสอดคล้องในทิศทางเดียวกัน

เมื่อนำผลของการสังเคราะห์ดังกล่าวมาเทียบเคียงกับผลของการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จึงได้ ตัวแบบของแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบบูรณาการซึ่งมีสาระสำคัญคือ เริ่มต้นจาก การปรับกระบวนการพัฒนาศูนย์การพัฒนา โดยมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่วิถีชีวิตที่ดีขึ้นและสมดุลของคนในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้สังคมส่วนรวมเข้มแข็งจากการที่มีสังคมฐานรากแข็งแรงเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด ซึ่งถือว่าเป็นการทำให้แนวคิดท้องถิ่นวิถีชีวิตมีความสมบูรณ์ขึ้น แต่การบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวต้องจัดการที่จุดมุ่งหมายเชิงเครื่องมือใน 2 มิติคือปัญหาสำคัญของปัจเจก ครอบครัวและชุมชนได้รับการแก้ไขอย่างยั่งยืน และความสามารถในการปรับตัวของปัจเจก ครอบครัวและชุมชนมีมากขึ้น ซึ่งเป็นการทำให้แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งและเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนเป็นจริงขึ้น แต่จุดมุ่งหมายเชิงเครื่องมือจะบรรลุได้ ต้องมีปฏิบัติการที่ได้ผลมีพลัง และมีความสัมพันธ์เป็นพลังร่วมของผู้คนในพื้นที่ปฏิบัติการ ซึ่งหลายแนวคิดที่เกี่ยวข้องได้อธิบายไว้แต่ไม่ลึกพอ

ที่เป็นหัวใจของแนวคิดและทฤษฎีนี้คือการจัดการให้มีปฏิบัติการและพื้นที่ปฏิบัติการ ในสาระสำคัญ ต้องมีกลไกความร่วมมือ 3 ภาคี เป็น 2 ภาคีจากภายนอกทำหน้าที่หนุนช่วยทางวิชาการและทรัพยากรรวมถึงกฎเกณฑ์กติกา และ 1 ภาคีคือผู้นำกลุ่มและองค์กรในพื้นที่เป็นผู้ปฏิบัติ กลไกนี้อาศัยความสัมพันธ์แบบความร่วมมือที่เป็นมากกว่าการมีส่วนร่วม ใช้ข้อมูลความรู้และการจัดการความรู้ที่เกิดจากญาณวิทยาใหม่ ใช้ปัญหามา บูรณาการสหสาขาวิชาเข้าไปผสมผสานกับความรู้ท้องถิ่น แล้วทำการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนและขับเคลื่อนกิจกรรมแก้ปัญหาสำคัญอย่างปราณีตและต่อเนื่อง ในการจัดการที่เป็นหัวใจนี้ส่วนหนึ่งได้อาศัยการเติมเต็มหลายแนวคิดที่มีอยู่แล้ว และอีกส่วนหนึ่งพบว่าหลายแนวคิดยังไม่อ่อนไหวพอกับปรากฏการณ์การพัฒนาเชิงพื้นที่

อย่างไรก็ตามแนวคิดและทฤษฎีที่ประกอบสร้างนี้ก็เป็น ตัวแบบที่การประยุกต์ใช้ต้องมีความชัดเจนทั้งแนวคิดและหลักการแต่วิถีปฏิบัติจะต้องยืดหยุ่นไปตามเงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ยิ่งไปกว่านั้นต้องเข้าใจและสามารถจัดการกับอุปสรรคและความแปรปรวนที่เกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอน ที่สำคัญคืออุปสรรคจากโครงสร้างและระบบราชการ จากความสัมพันธ์ของภาคีในกลไกความร่วมมือ จากแนวทางที่ไม่แข็งแรงของการสร้างงานวิชาการเพื่อพื้นที่ และจากความปราณีตและต่อเนื่องของกระบวนการ หากตัวแบบนี้ถูกนำไปใช้ ถูกสังเคราะห์เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง สังคมน่าจะมีคำตอบเกี่ยวกับการจัดการการพัฒนาที่ไม่สมดุลอย่างสมบูรณ์ขึ้น และองค์ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ที่เป็นสังคมฐานรากก็จะแข็งแรงมากขึ้น

Abstract
Research Project on
Experience and Knowledge Analyses for the Theory of
Area-Based Collaborative Development: Chiang Mai Cases

Decades of development in Thailand under economic development and modernization schemes saw, on the one hand economic growth and modernity of several facets of the society, but on the other hand weakening of societies at the grass-root and degradation of natural resources. This, eventually is the phenomenon of unbalanced development. Likewise, there have been numerous projects mostly from the government attempting to solve these problems but with minimal success. Some of them have even created more complexity. Up until the emergence of new development approaches, one of them is the "Area-Based Collaborative Research. ABC" initiated and launched in many areas for several years with successful results by TRF. Along with this line, there have been similar approaches but different ways of operations with promising results. Therefore, it is a strong need that this new approach to development especially ABC be analyzed from sufficient pools of experiences and synthesized from various concepts. The expected outcome would be the comprehensive concepts and theories of area-based collaborative development for sustainable development at the grass root units of a society. These summarize justification and objectives of this academic endeavor.

In order to accomplish these objectives, the followings actions were taken; (a) analyzing experience from 7 out of several cases that were selected by their high level of success, among which 5 from Chai Nart and Chiang Mai Provinces were cases directly applied ABC and 2 from Nan and Chiang Rai were cases of in direct ABC application with remarkable results, (b) critical review relevant existing theories and concepts, (c) synthesizing consistency and discrepancy between experiences and existing academic explanations under different conditions and contexts of the areas, and (d) incorporating analytical results into formulation of concept and theory of Area-Based Collaborative Development, as the change management and mobilization for balanced and sustainable development society.

Results provide some theoretical suggestions as this kind of development requires the area-based as the platform, when mobilizing, the issue-based and function-based would be applied accordingly. Initiations come from key actors who comprehend the deep roots of the problems and stride for new solutions. Change management in this platform requires accomplishment in the coherent direction of 5 general components; guiding concepts, supporting system, collaborative mechanism, knowledge management, and processes of problem analysis and action mobilization.

New paradigm of development calling for livelihood betterment and sustainability of local people as the goal, instead of economic prosperity, is taken as prerequisite. Fulfillment at the local areas would build strong foundation for balanced development of the larger society as ultimate goal. This is the realization of the localization theory. However, the above goals could not be accomplished excepts 2 dimensions of the operational goal are operated firstly, to solve serious problems facing individuals, families and communities, and secondly to enable their adaptive capability. These actions make the existing concepts of community-ness and community adaptation operational.

All of the above goal fulfillments need an integrated management to ensure results of problem-solving and collective efforts at the operational space. It comprises, a mechanism in which academic key actors and resource supporting key actors from outside work collaboratively with local key actors. This collaborative mechanism applies relevant information, creates appropriate knowledge, manages it in order to analyze problems and their causes, and executes the mobilizing process rigorously and continuously. Change management like this could be seen from 7 case studies and have been supported partly from academic reviews.

This theory can be considered as a comprehensive set of interrelated concepts with some coherence with practices. Its applications can be effective if users are very clear and confirmed about its concepts and principles, but on the contrary, flexible about operating procedures to best suit different conditions and contexts of the areas. Moreover, since it deals with the complexity from macro structure to micro differentiation, variations in its applications become natural. The structural barriers will always create difficulties unless the society undergo development transformation. Variations locally in organizing mechanism, knowledge management and process

mobilization, can be reduced if concepts, principles and procedures as suggested are well observed and executed. A society will hopefully have more balanced development, if this theory has undergone further refinement through more replications in the future.